

INSTRUKS FOR VIRKSOMHETS- OG ØKONOMISTYRINGEN I RIKSANTIKVAREN

Instruksen er fastsatt av Klima- og miljødepartementet i medhold av § 3 i Reglement for økonomistyring i staten og trer i kraft 1. januar 2021

Oslo 18.12.20

departementsråd

1. Formål

Denne instruksen inneholder grunnleggende krav til etatens virksomhets- og økonomistyring. Instruksen beskriver samfunnsoppdrag, myndighet og ansvar, samt administrative krav til Riksantikvaren. Økonomiforvaltningen skal følge "Reglement for økonomistyring i staten" ("Reglementet") og "Bestemmelser om økonomistyring i staten" ("Bestemmelsene"), med de tilføyelser og presiseringer som fremgår av denne instruksen. Riksantikvaren skal kunne dokumentere interne rutiner og prosesser i instruks, retningslinjer og rutinebeskrivelser. Instruksen er et supplement til økonomiregelverket, og må ses i sammenheng med de årlige tildelingsbrevene og styringsdialogen for øvrig.

2. Riksantikvarens myndighets- og ansvarsområde

Riksantikvaren er et forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet.

Riksantikvaren skal arbeide for å oppnå de klima- og miljøpolitiske målene som årlig blir presentert i Prop. 1 S. Riksantikvaren har et særlig ansvar for å nå klima- og miljømålene på de områdene Riksantikvaren har myndighet og juridiske virkemidler.

Riksantikvaren skal gjennom analyser, utredninger, rådgivning, resultatoppfølging og kommunikasjon/formidling bidra til å nå miljømålene også på de øvrige områdene. De spesifikke mål, prioriteringer, styringsparametere og oppdrag som Riksantikvaren skal gjennomføre det enkelte år blir gitt i de årlige tildelingsbrev.

2.1. Riksantikvarens rolle og hovedfunksjoner

Riksantikvaren er departementets gjennomføringsorgan innenfor , kulturmiljø. For å medvirke til å nå de nasjonale klima- og miljømålene og ivareta sitt samfunnsoppdrag skal Riksantikvaren utøve følgende funksjoner:

- Gi Klima- og miljødepartementet faglige innspill i arbeidet med politikk- og regelverksutvikling, herunder å gjennomføre utredninger og analyser, samt gi råd om tiltak og virkemidler for å sikre måloppnåelse på kulturmiljøområdet.
- Bistå regionalforvaltningen, Sametinget og Sysselmannen på Svalbard med veiledning og oppfølging innen kulturmiljøområdet.
- Ha ansvar for utvikling av digitale tjenester som sikrer en enhetlig kulturmiljøforvaltning og forvalte sentrale data om kulturmiljø i offentlig forvaltning
- Legge til rette for verdiskaping og bærekraftig bruk av kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Slike hensyn skal vektlegges ved tildeling av tilskudd til andre formål, i den grad det støtter opp under formålet med tilskuddspostene. Verdiskapingsperspektivet og erfaringene fra verdiskapingsprogrammet på kulturmiljøområdet de siste ti årene skal videreføres gjennom Riksantikvarens generelle forvaltnings- og utviklingsarbeid.
- Arbeide etter og videreutvikle strategiene på viktige innsatsområder, for eksempel arkeologi, fartøyvern, teknisk-industrielle kulturminner og fredning. Strategiene skal være tydelige på prioriteringer, og skal fungere som viktige verktøy for å nå de nasjonale målene.
- Være pådriver/rådgiver for bruk av kulturminner og kulturmiljø som ressurser i by- og tettstedsutvikling for å skape levende bymiljøer og kvalitet i omgivelsene.
- Ha koordineringsansvar for oppfølgingen av verdensarvkonvensjonen på direktoratsnivå.

2.2. Myndighetsutøvelse

- Riksantikvaren skal følge relevant regelverk for etatens ansvarsområder innenfor kulturminner, kulturmiljø og det kulturhistoriske innholdet i landskapet.
- Riksantikvaren skal utøve myndighet innenfor regelverket som er delegert etter kulturminneloven med forskrift (ansvarsforskriften).
- Riksantikvaren skal legge både faglige og samfunnsmessige hensyn til grunn for sine avgjørelser.
- Riksantikvaren skal utøve sin rolle som sektormyndighet i henhold til plan og bygningsloven, energiloven og andre relevante særlover på en tydelig og forutsigbar måte.
- Riksantikvaren skal legge vekt på kvalitet og effektivitet i sin saksbehandling.
- Ved tildeling av tilskudd til kulturminner som er offentlige eller allment tilgjengelige, skal prinsippet om universell utforming inkluderes i kriterier for støtte så langt hensynet til kulturminnet tillater det.

2.3. Faglig rådgiver og iverksetter

Riksantikvaren skal:

- Gi departementet vurderinger av hvordan tilstanden på kulturminner og kulturmiljø utvikler seg i forhold til nasjonale miljømål, og melde fra hvor det er grunn til å tro at målene ikke nås og herunder foreslå nødvendige tiltak.

- Gi råd om bevaring og forvaltning av kulturmiljøene. Særlig vektlegge utfordringer knyttet til klimaendringene.
- Gi råd til KLD om hvordan kulturmiljøpolitikk og – forvaltning kan utvikles for å bidra til å nå klimamålene
- I samarbeid med Miljødirektoratet formidle, vurdere, og videreutvikle sektornøytral KU-veileder, og i øvrig arbeid med konsekvensutredninger innenfor departementets ansvarsområde
- Bidra til oppfølging av regionreformen ved nødvendig bistand og veiledning til fylkeskommunene og Sametinget
- Gi Klima- og miljødepartementet faglige innspill til utvikling av FoU-politikken på kulturmiljøfeltet, herunder forskningspolitiske råd og prioriteringer av forskningsbehov. Oppfølging av relevante programmer i forskningsrådet skal særlig vektlegges.
- Gi Klima- og miljødepartementet faglige innspill og råd i utvikling av MOV-arbeidet.
- Være faglig rådgiver for Norsk Polarinstitutt når det gjelder kulturmiljø i Antarktis.
- Gi faglige råd til departementet i utviklingsarbeid for ivaretagelse av klima- og miljøhensyn etter plan- og bygningsloven og energiloven.
- Levere innspill til regionale planer for vannforvaltning, vind- og vannkraft der Miljødirektoratet har et førstelinjeansvar.
- Ha oversikt over utvikling av miljøtilstanden på egne ansvarsområder, og effekten av faktorer som påvirker miljøtilstanden.
- Riksantikvaren skal bidra med nødvendig kartlegging og kvalitetssikring av data, samt sikre god samordning av kartleggingsaktiviteter og distribusjon av miljø- og kartdata.

Etatene i miljøforvaltningen har et felles ansvar for å samordne innhenting, kvalitetssikring, dokumentasjon og levering av miljødata og miljøinformasjon i henhold til de tidsfrister som er satt for bruken av data (bl.a. miljøstatus.no, Norge digitalt, konvensjoner osv.). Riksantikvaren skal delta i faglige nettverk, prosesser og fora og skal slutte opp om arbeidet med fellesløsninger for miljødata og legge dette til grunn for egne fagsystemer der det er relevant. Miljødirektoratet har rollen som nasjonalt samordningsorgan for miljødata i miljøforvaltningen, og vil ta de nødvendige initiativ.

2.4. Faglig styring og veiledning av regionalt og kommunalt nivå

Riksantikvaren har veilednings- og informasjonsplikt, og et overordnet kulturmiljøfaglig ansvar overfor kommunene, fylkeskommunene, Sametinget, Sysselmannen på Svalbard og forvaltningsmuseene.

Riksantikvaren skal bidra til kompetanseoppbygging gjennom informasjons- og opplysningsarbeid til fylkeskommunene, kommunene og statlige myndigheter. Riksantikvaren skal også være pådriver for kommunenes arbeid med ivaretagelse av kulturmiljø.

2.5. Kunnskap og formidling

Riksantikvaren skal følge med på og bidra til utvikling, oppfølging og formidling av relevant forskning, og være en pådriver for forvaltningsrelevant forskning på kulturmiljøfeltet og støtte oppunder regjeringens målsetting i Langtidsplanen for forskning og utdanning.

Riksantikvaren skal arbeide for å gjøre data om kulturmiljø tilgjengelig for bruk i samfunnet. Riksantikvaren skal ha oversikt over status og utvikling i tilstanden til kulturminner og kulturmiljøer samt kunnskap om effekten av faktorer som påvirker tilstanden.

Miljødirektoratet har ansvar for en samlet framstilling på Miljøstatus av indikatorer for nasjonale mål og vurdering av status og utvikling for nasjonale klima- og miljømål basert på disse. Nasjonale indikatorer skal bidra til en god oversikt over status for det nasjonale målet og være formidlet på en lett forståelig måte. Miljøstatus skal sikre en faktabasert, helhetlig og overordnet presentasjon av miljøets tilstand og utvikling og være en helhetlig informasjonstjeneste.

I samråd med Miljødirektoratet og Norsk Polarinstitut skal Riksantikvaren bidra til vurderinger knyttet til miljøstatus.no og levere data for fastsatte indikatorer til Miljødirektoratet innen fastsatte frister og i tråd med gjeldende rutiner. Sysselmannen skal levere data for fastsatte indikatorer på Svalbard til Miljøstatus.no innen fastsatte frister og i tråd med gjeldende rutiner. Riksantikvaren er ansvarlig for å levere kulturmiljødataene til Miljøstatus.no. RA bidrar med vurderinger på relevante indikatorer innen de fristene Miljødirektoratet setter.

Riksantikvaren skal legge vekt på kompetanse- og kunnskapsheving innen tradisjonshåndverk. Viktige elementer i dette er etter- og videreutdanning i håndverk. Samarbeidet med Bygg og Bevar er også sentralt i formidlingen av håndverkstradisjoner, og god praksis for istandsetting og vedlikehold. Riksantikvaren skal også følge opp samarbeidet med de tre nasjonale fartøyvernsentrene, med tanke på dokumentasjon og ivaretagelse av håndverk.

Riksantikvaren skal videreføre arbeidet med kunnskapsheving innenfor klima og energi, herunder klimatilpasning. Det gjelder kunnskap og kompetanse om klimabelastninger på kulturminner og kulturmiljøer, hvordan kulturmiljøverdiene kan bevares og hvordan dette kan

forenes med miljøhesyn og energisparetiltak. Direktoratet skal også bidra til å utvikle kunnskap om hvordan riktig arealbruk, bevaring, transformasjon og gjenbruk kan bidra til å nå klimamålene.

Riksantikvaren skal bidra til økt kunnskap om verdien og betydningen av kulturminner og kulturmiljøer som kilde til opplevelse og livskvalitet, og til at kunnskapen tas i bruk i utviklingen av byer, tettsteder og landskap. Dette omfatter også å bidra til praktisering og videreutvikling av plan- og bygningsloven slik at de samlede ressursene som kulturminner kulturmiljøer og landskap representerer, blir utnyttet i samfunnsutviklingen parallelt med at de kulturhistoriske verdiene blir tatt vare på.

Det skal legges vekt på bruk av ny teknologi, så som satellitt- og laserdata og geofysiske metoder, og kostnadseffektive løsninger i kartlegging- og overvåkingsarbeidet.

2.6. Internasjonalt klima- og miljøarbeid

Riksantikvaren skal:

- Følge opp Unescos verdensarvkonvensjon nasjonalt og internasjonalt, herunder koordinere og lede arbeidet som følger med Norges medlemskap i Unescos verdensarvkomité 2017-2021. Arbeidet skal gjøres i samarbeid med Miljødirektoratet. Oppfølgingen av Unescos verdensarvkonvensjon innebærer videre at RA i samarbeid med Miljødirektoratet har koordineringsansvaret for gjennomføringen av årlige koordinatormøter, pågående nominasjoner til Unescos verdensarvliste og listeføring på tentativ liste, autorisasjonsordning og tilskuddsmidler for verdensarvsentre (Miljødirektoratet har hovedansvar), samt følge opp forvaltningen av de norske verdensarvområdene.
- Delta i relevante deler av det etablerte programsamarbeidet mellom KLD, IUCN og Iccrom – "World Heritage Leadership" samt opprettholde det tradisjonsrike internasjonale kurset i konservering av tre (ICWCT) – begge eksempler på internasjonalt samarbeid hvor KLD vil etterstrebe målrettet norsk innsats i oppfølgingen av verdensarvkonvensjonen med vekt på kapasitetsbygging.
- Følge opp Haagkonvensjonen nasjonalt og internasjonalt, herunder følge opp arbeidet med implementering av konvensjonen mot andre sektorer.
- Delta i internasjonalt samarbeid på globalt, europeisk og nordisk nivå, herunder Unesco, Iccrom, EU/EØS, Europarådet og Nordisk Ministerråd.
- Gjennom rollen som program- og prosjektpartner under EØS-midlene, bidra til å nå de overordnede målene med EØS-midlene som Norges bidrag til økonomisk og sosial utjevning i Europa.
- Lede og bidra til gjennomføring av prosjektene for kulturmiljøvern i gjeldende arbeidsprogram for det norsk-russiske miljøsamarbeidet.

2.7. Andre ansvarsområder og langsiktige oppgaver

Administrasjon

- Følge opp Digitaliseringsstrategien og rapportere på avvik.
- Oversende kopi av rapporter fra ekstern revisjon av styringssystemet for informasjonssikkerhet.
- Ivareta de grunnleggende prinsippene for arbeidet med samfunnssikkerhet, henholdsvis ansvars-, likhets-, nærhets- og samvirkeprinsippet.
- Synliggjøre mål og prioriteringer for samfunnssikkerhet- og beredskapsarbeidet i årsrapporten.
- Oppdatere risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) på grunnlag av endringer i risikobildet og erfaringer fra øvelser og hendelser.
- Systematisk utvikle og vedlikeholde beredskapsplanverk på grunnlag av ROS, DSBs Krisescenarioer og erfaring fra øvelser og hendelser.
- Iverksette nødvendige kompenserende tiltak som reduserer sannsynlighet og konsekvens for uønskede hendelser.
- Utarbeide øvingsplan med formål, tid og øvingsform og rapportere til KLD. Øve beredskapsplanverket minst en gang i året, evaluere alle øvelser og hendelser, og følge opp funn gjennom en ledelsesforankret tiltaksplan. Sørg for at alle punkter i tiltaksplanen blir fulgt opp før evalueringen kan anses som avsluttet. Resultater av oppfølgingen etter større øvelser og hendelser skal oversendes departementet.
- Utøve forebyggende sikkerhet i henhold til bestemmelsene gitt i sikkerhetsloven med forskrifter. Riksantikvaren er autorisert for opp til HEMMELIG.
- Rapportere om sikkerhetstilstanden etter JDs mal for tilstandsrapport og spørsmål fra departementet.
- Varsle sikkerhetsleder i KLD og rapportere til NSM om sikkerhetstruende hendelser i henhold til bestemmelsene gitt i sikkerhetsloven med forskrifter.
- Informere KLD om endringer i sikkerhetsorganisasjonen.
- Opprettholde sertifiseringen av styringssystem for informasjonssikkerhet ISO 27001 og gjennomfør årlige interne og eksterne revisjoner av informasjonssikkerhetssystemet.
- Inkludere oppfølging av digitalt førstevalg i virksomhetens strategier og virksomhetsplaner jf. digitaliseringsrundskrivnet.
- Følg opp brev fra JD datert 21.11.17 (sendt ut til underliggende virksomheter 29.11.17) om NSMs nye grunnprinsipper for IKT-sikkerhet.

Natur- og kulturarv, landskap og friluftsliv

- Arbeidet med kulturmiljø berører flere departement, samfunnssektorer og aktører, både nasjonalt og internasjonalt. Riksantikvaren skal legge vekt på å videreføre gode, eksisterende samarbeidsfora og gjerne også ta initiativ til å etablere nye samarbeidsrelasjoner der det er relevant for utviklingen av arbeidsområdet.
- Videreføre arbeidet med register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA).

- Samarbeidet mellom Miljødirektoratet og Riksantikvaren i krysningspunktene kulturarv og naturmangfold, landskap og friluftsliv skal videreutvikles, både for å utveksle erfaringer, for å nyttiggjøre seg av hverandres kompetanse, og ikke minst se natur og kultur i sammenheng og som grunnlag for en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.
- Ivareta helheten i arbeidet med kulturlandskap gjennom samarbeid mellom landbruks- og naturforvaltningen, herunder oppfølging av relevante strategier og handlingsplaner, forvaltning av Utvalgte kulturlandskap i jordbruket samt bidra til å utvikle målrettede miljøvirkemidler gjennom de årlige jordbruksforhandlingene.

3. Fullmakter

3.1. Fullmakt til å opprette og inndra stillinger

Direktøren har fullmakt til å opprette og inndra stillinger innenfor rammen av driftsbevilgninger som stilles til disposisjon for Riksantikvaren i tildelingsbrevet. Oppretting og inndragning av stillinger skal skje i samsvar med bestemmelsene i statsansatteloven og hovedavtalen i staten. Opprettelse av stillinger som forutsetter at den tilsatte blir beskikket av Kongen i statsråd, skal fremmes Klima- og miljødepartementet.

3.2. Fullmakt til å pådra staten forpliktelser om utbetaling i fremtidige budsjettår

Riksantikvaren kan ha utestående bestillinger og tilsagn om tilskudd ved utgangen av et år dersom særskilt bestillings- eller tilsagnsfullmakt for vedkommende budsjettpost er tildelt fra Klima- og miljødepartementet. Utestående bestillinger og tilsagn skal ikke overstige fullmakten med tillegg av eventuelle beløp som er overført til neste budsjettår under den aktuelle budsjettposten.

Utbetalinger som forutsettes foretatt i framtidige budsjettår, må dekkes innenfor den til enhver tid gjeldende tildeling på den aktuelle posten. Varigheten for det enkelte tilsagn skal settes for å sikre best mulig måloppnåelse for ordningen, samtidig som god styring og kontroll av midlene opprettholdes. Tilsagn om tilskudd skal normalt ikke gis for lengre tid enn tre år, dvs. bevilgningsåret pluss to år til. Unntaksvis kan tilsagn gis for inntil 5 år. Virksomheten skal ha en samlet oversikt som til enhver tid viser alle utestående bestillinger og tilsagn. Det forutsettes at gitte tilsagn trekkes tilbake dersom tiltak ikke er gjennomført innenfor tilsagnsperioden.

Bestillings- og tilsagnsfullmakter gjelder kun for ett år. Utestående bestillinger og tilsagn som forventes utbetalt i senere budsjettår, må dekkes innenfor nye fullmakter for det aktuelle året. Forslag om slike fullmakter fremmes i den ordinære budsjettprosessen.

3.3. Myndighet til å avgjøre erstatning til tilsatte ved skade på eller tap av private eiendeler

Med hjemmel i pkt. 4 i kgl. res. av 10. juni 1983 delegerer Klima- og miljødepartementet myndighet til Riksantikvaren å avgjøre erstatning til tilsatte ved evt. skade på eller tap av private eiendeler i forbindelse med tjenesten. Det vises til brev av 4. mai 2015 for fullstendig(e) redegjørelse og forutsetninger.

4. Styringsdialog og rapportering

Styringsdialogen mellom departementet og Riksantikvaren skal gjennomføres i samsvar med "Prinsipper for etatsstyring i miljøforvaltningen", og i henhold til "Reglementet" og "Bestemmelsene". Hovedelementet i styringsdialogen er tildelingsbrevet. Styringsdialogen skal dokumenteres.

5. Risikostyring

Helhetlig risikostyring skal være integrert i mål- og resultatstyringen. Risikostyring skal forebygge og begrense hendelser som kan påvirke måloppnåelsen negativt ved å identifisere, vurdere, håndtere og følge opp risiko som står i veien for måloppnåelse. Med helhetlig risikostyring menes at hele virksomheten, inkludert blant annet omdømme, IT systemer, HMS m.fl., er en del av risikostyringssystemet.

Direktøren har ansvaret for at nødvendige risikoanalyser gjennomføres, og at risikostyring integreres i etatens virksomhet. Risikoanalyser skal være et formelt punkt på etatsstyringsmøtene og status for analysene skal referatføres. Videre oppfølging vurderes på bakgrunn av risiko og vesentlighet.

6. Virksomhetens regnskapsprinsipp

Riksantikvaren skal føre regnskapet etter kontantprinsippet.

7. Virksomhetsledelsen

Direktøren er virksomhetsleder for Riksantikvaren og har det overordnede ansvaret for at virksomheten er i samsvar med lover, forskrifter, etiske retningslinjer og andre forordninger knyttet til Riksantikvarens virksomhet. Direktøren har ansvar for at Riksantikvarens økonomi- og virksomhetsstyring er i samsvar med tildelingsbrevet, Reglementet og denne instruksen.

Dersom direktøren oppretter en særskilt intern revisjonsenhet eller ønsker å kjøpe en slik tjeneste fra konsulenter, skal oppgavene presiseres i særskilt instruks som skal foreligge samtidig med opprettelsen. Departementet skal ha kopi av instruksen.

Punkt 8 – Miljøledelsessystem og plan for offentlige anskaffelser

Riksantikvaren skal arbeide for implementering av et miljøledelsessystem som etterlever kjente standarder for oppfølging og dokumentering av virksomhetens miljøarbeid (eksempelvis ISO14001, Miljøfyrtårn, EMAS etc.).

Riksantikvaren skal ha en etablert plan for gjennomføring av anskaffelser med reduksjon av skadelig miljøpåvirkning som strategisk satsningsområde. Riksantikvarens anskaffelsespraksis skal fremme klimavennlige løsninger der dette er hensiktsmessig. Anskaffelser skal legge vekt på livssyklus-kostnader og teknologinøytrale ytelses- og funksjonsspesifikasjoner der dette er relevant og hensiktsmessig. Innføring av miljøkrav skal dokumenteres i Riksantikvarens miljøledelsessystem.